

Архітектура МПС. Структура та функціонування МПС

[1 Архітектура мікропроцесорної системи](#)

[2 Структура та функціонування мікропроцесорної системи](#)

[3 Архітектура мікропроцесора i8085](#)

1 Архітектура мікропроцесорної системи

Поняття архітектури мікропроцесора визначає його складові частини, а також зв'язки та взаємодію між ними. Архітектура містить: 1) структурну схему самого МП; 2) програмну модель МП (опис функцій регістрів); 3) інформацію про організацію пам'яті (ємність пам'яті та способи її адресації); 4) опис організації процедур введення-виведення.

Існують два основних типи архітектури мікропроцесорної системи – фоннейманівська та гарвардська. Структурні схеми обох архітектур містять: процесорний елемент, пам'ять, інтерфейси введення-виведення (ІВВ) і пристрої введення-виведення (ПВВ). Пам'ять і ІВВ для різних типів МП можуть бути як внутрішніми (розміщуватися на тому ж кристалі, що і процесорний елемент), так і зовнішніми. Процесорний елемент містить регістри, арифметико-логічний пристрій (АЛП), пристрій керування і виконує функції обробки даних та керування процесами обміну інформацією. Пам'ять забезпечує зберігання кодів команд програми і даних. Інтерфейси призначені для зв'язку з ПВВ (наприклад, з клавіатурою, дисплеєм, принтерами, датчиками інформації). Усі елементи структурної схеми з'єднані за допомогою шин.

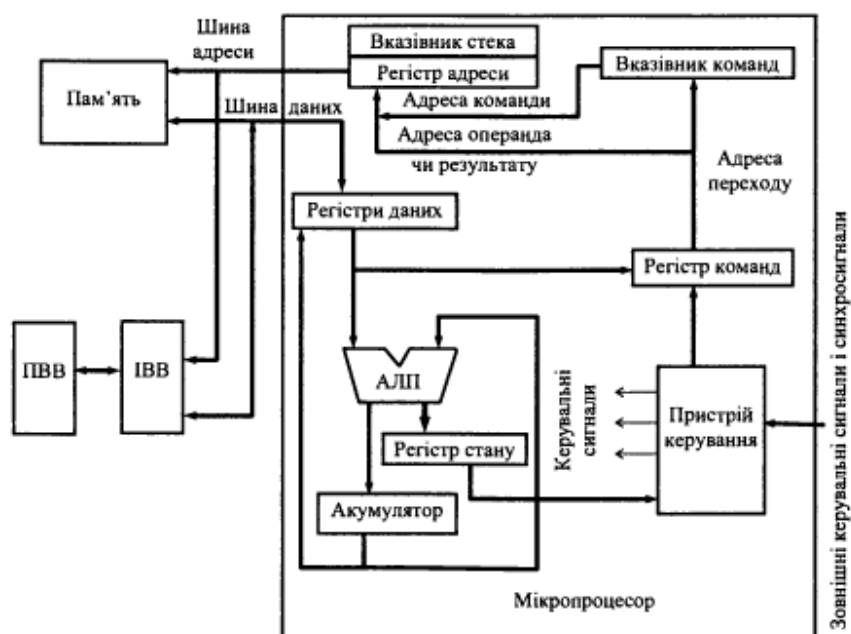

Рисунок 1 – Структурна схема з процесором фоннейманівської архітектури

Розширену структурну схему МПС з процесором фоннейманівської архітектури наведено на рисунку 1.

Схема процесора містить пристрій керування, АЛП, регістри: адреси, даних, команд, стану, акумулятор, лічильник команд та вказівник стека.

Пристрій керування відповідно до кодів команд та зовнішніх сигналів керування і сигналів синхронізації виробляє сигнали керування для всіх блоків структурної схеми МП, а також керує обміном інформацією між МП, пам'яттю і ПБВ. Пристрій керування реалізує такі функції:

1. Функція початкового встановлення МП. Зовнішній сигнал початкового встановлення процесора *RESET* формується при ввімкненні джерела живлення МП або при натисканні кнопки *RESET*. У разі появи цього сигналу пристрій керування забезпечує завантаження нульового значення у програмний лічильник, що ініціює вибірку з пам'яті байта команди з нульовою адресою. Наприкінці вибірки вміст лічильника команд збільшується на одиницю і вибирається байт команди з наступною адресою. Таким чином виконується вся записана у пам'яті програма.

2. Функція синхронізації. Згідно із зовнішніми сигналами керування і сигналами синхронізації пристрій керування синхронізує роботу всіх блоків МП.

3. Функція переривань. Із надходженням сигналу переривання пристрій керування ініціює роботу підпрограми обробки відповідного переривання. Потреба у реалізації функцій переривань виникає тоді, коли під час виконання основної програми треба перевести МП на розв'язання іншої задачі, наприклад, обробки аварійної ситуації або роботи з ПБВ.

4. Функція узгодження швидкодії модулів мікропроцесорної системи. Під час обслуговування пам'яті та ПБВ із значно меншою швидкістю, ніж МП, узгодження швидкодії вирішується генерацією тактів очікування МП, а під час обслуговування пристроїв з більшою швидкістю, ніж МП, використовується режим безпосереднього доступу до пам'яті.

Арифметико-логічний пристрій являє собою комбінаційну схему на основі суматора, який сигналами з виходів пристрою керування налагоджується на виконання певної арифметичної або логічної операції: додавання, віднімання, І, АБО, НЕ, виключне АБО, зсув, порівняння, десяткова корекція. Отже, АЛП виконує арифметичні або логічні операції над операндами, які пересилаються з пам'яті і/або регістрів МП. Одержаний після виконання команди в АЛП результат пересилається в регістр або комірку пам'яті.

Регістри призначені для зберігання n -розрядного двійкового числа. Вони являють собою n тригерів зі схемами керування читанням/записом та

вибірки. Регістри створюють внутрішню пам'ять МП і використовуються для зберігання проміжних результатів обчислень.

Акумулятор – це регістр, у якому зберігається один з операндів. Після виконання команди в акумуляторі замість операнда розміщується результат операції.

Вказівник команду або програмний лічильник, призначений для зберігання адреси комірки пам'яті, яка містить код наступної команди. Програму дій МП записано в пам'яті у вигляді послідовності кодів команд. Для переходу до наступної команди вміст лічильника збільшується на одиницю у момент вибирання команди з пам'яті. Наприкінці виконання команди в лічильнику команд зберігається адреса наступної команди.

Вказівник стека – це регістр, який зберігає адресу останньої зайнятої комірки стека. Стеком або стековою пам'яттю називається область пам'яті, організованої за принципом «останній прийшов – перший пішов».

Регістр команд зберігає код команди протягом усього часу виконання команди.

Регістр адреси і регістри даних призначені для зберігання адрес і даних, які використовуються під час виконання поточної команди у МП.

Регістр стану або регістр прапорців (ознак) призначений для зберігання інформації про результат операції в АЛП і являє собою декілька тригерів, які набувають одиничних або нульових значень.

2 Структура та функціонування мікропроцесорної системи

На рисунку 2 наведена структурна схема мікропроцесорної системи з МП, яка має шину адреси/даних, що мультиплексується. Лінії A15-A8 є адресними, через них у систему передається старший байт 16-розрядної адреси. У цю шину включений формувач (буферний регістр IP82) з постійно відкритим входом дозволу EN, що забезпечує роботу шини на навантаження. Власної навантажувальної здатності у виводів МП, як правило, недостатньо. Лінії AD7-0 мультиплексуються. Спочатку вони передають молодший байт адреси, ознакою чого служить наявність сигналу ALE (Address Latch Enable), що завантажує цей байт у регістр IP82.

Після завантаження регістра сигнал ALE знімається, і вміст регістра залишається незмінним аж до нового завантаження в наступному циклі роботи процесора. Так формується 16-розрядна шина адреси, що містить адресу A15-0. Ця адреса використовується блоками постійної (ROM) й оперативної пам'яті (RAM). Адресація портів введення і виведення даних

вимагає восьми розрядної адреси, що надає можливість працювати не більш ніж з 256 портами кожного з типів. Адресу портів можна знімати з будь-якої половини адресної шини.

Після передачі молодшого байта адреси шина AD7-0 віддається для передачі даних. Напрямок передачі задається буфером даних BD у залежності від сигналу T (Transit). При активному стані сигналу читання RD (Read) дані передаються до мікропроцесора, при пасивному – у зворотному напрямку. До шини даних підключені інформаційні виводи всіх модулів МПС.

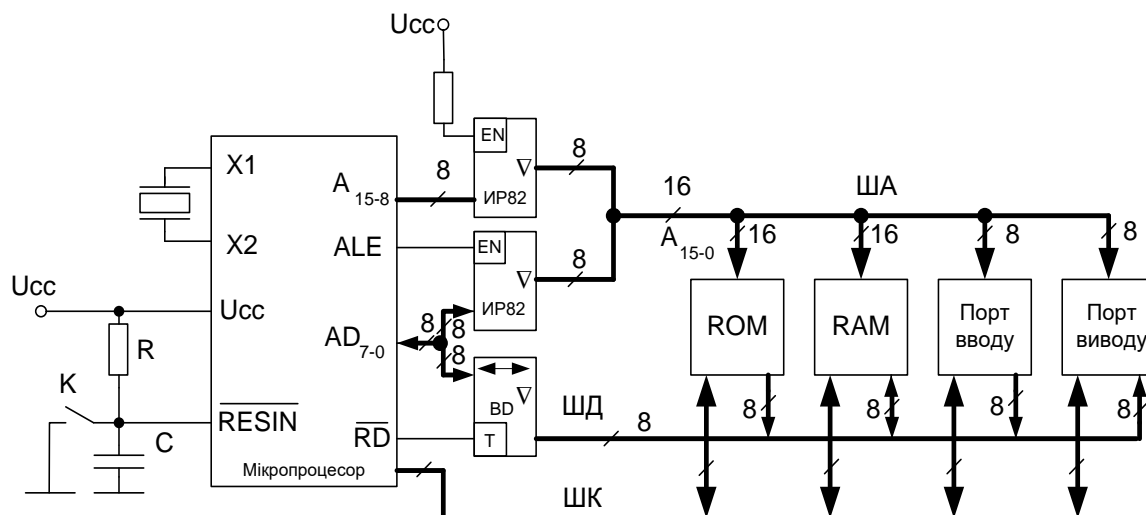

Рисунок 2 – Структура мікропроцесорної системи.

3 Архітектура мікропроцесора i8085

Архітектура мікропроцесора i8085 (K1821BM85A) наведена на рисунку 3. Мікропроцесор має восьми розрядну шину даних (внутрішню), через яку його блоки обмінюються інформацією.

На схемі прийняті такі позначення:

- AC (Accumulator) – реєстр-акумулятор, виконаний на двоступінчастих тригерах і здатний зберігати одночасно два слова (один з операндів і результат операції);
- TR (Temporary Register) – реєстр тимчасового зберігання одного з операндів;
- ALU (Arithmetic-Logic Unit) – арифметико-логічний пристрій, що виконує дії над двома словами - операндами, які подаються на його входи. Акумулятор служить джерелом і приймачем даних, TR - джерелом слова даних, збереженим на час виконання операції. АЛП функціонує відповідно до

співвідношення $A := A * B$, де B зберігається в TR , другий операнд надходить від акумулятора, у нього ж надходить результат операції. АЛП безпосередньо виконує лише операції додавання, віднімання, зсуву, порівняння слів, порозрядні логічні операції (кон'юнкцію, диз'юнкцію, додавання по модулю 2). Більше складні операції (множення, ділення і ін.) виконуються у підпрограмах. У АЛП є схема перекладу двійкових чисел у двійково-десяткові (DA, Decimal Adjust);

- RF (Register Flags) – реєстр прапорців вказує ознаки результатів арифметичних або логічних операцій, виконаних у АЛП.

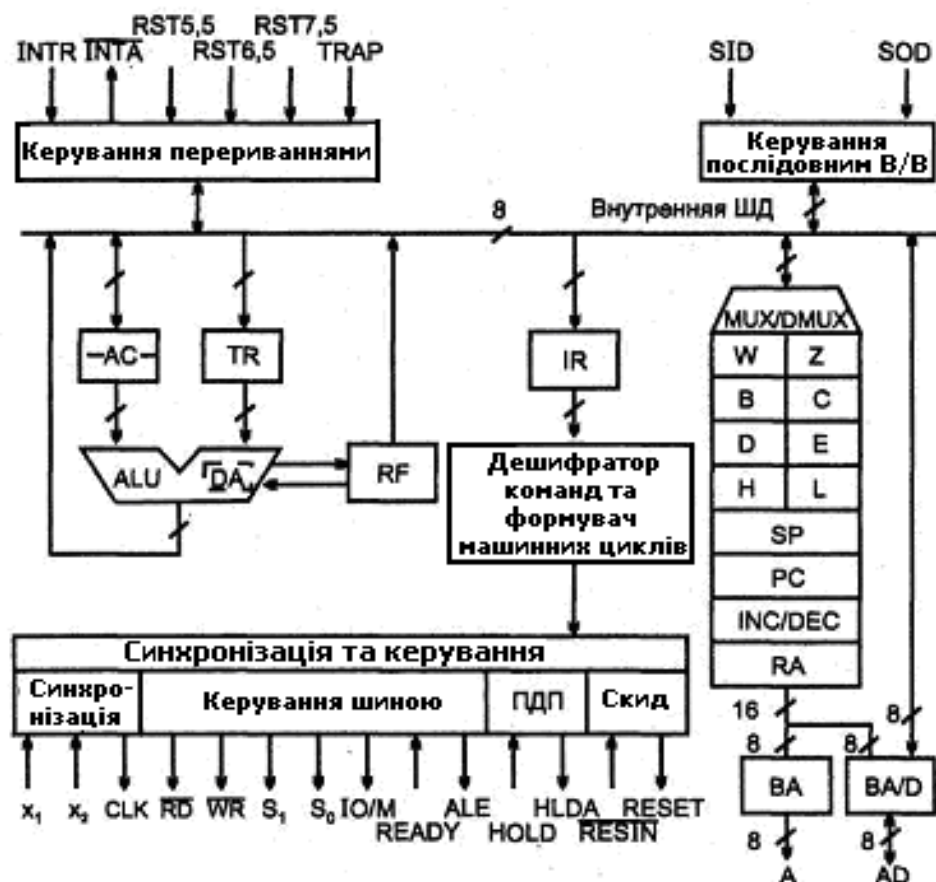

Рисунок 3 – Архітектура мікропроцесора K1821BM85A

Існує п'ять ознак: Z (Zero) - нульовий результат, C (Carry) - перенос, AC (Auxiliary Carry) - допоміжний перенос, S (Sign) - знак, P (Parity) - парність ваги слова. Ознака допоміжного переносу (переносу між молодшою й старшою тетрадами восьми розрядного слова) потрібна при виконанні операцій у двійково-десятковому коді. Ознаки служать для керування ходом процесу обробки інформації.

Блок реєстрів

Із внутрішньою шиною даних через мультиплексор зв'язаний блок реєстрів, частина яких спеціалізована, інша частина – реєстри загального призначення (РЗП) програмно доступні й можуть бути використана за розсудом програміста. Реєстри позначені через W, Z, B, C, D, E, H, L, SP і PC. Реєстри W і Z призначені тільки для тимчасового зберігання даних під час вибірки команди з пам'яті й недоступні для програміста. Реєстри B, C, D, E, H, L відносяться до реєстрів загального призначення. Ці восьми розрядні реєстри можуть застосовуватися або окремо, або у вигляді пар BC, DE, HL, що грають роль 16-розрядних реєстрів. Пари реєстрів мають назви B, D, H. Пара H, як правило, використовується для розміщення в ній адрес при непрямій реєстровій адресації. У блоці реєстрів є також 16-розрядні реєстри SP і PC. Реєстр SP (Stack Pointer) – покажчик стека. Порядок уведення слів у стек і їхнього зчитування визначені його пристроєм. При організації типу LIFO (Last In - First Out) останнє записане в стек слово при зчитуванні з'являється першим. Операції зі стеком - PUSH (запис слова) і POP (зчитування слова).

Апаратно стек реалізується у ОЗП, де для нього виділяється певна область. Покажчик стека SP містить адресу останнього зайнятого осередку. При виконанні операцій Push і Pop значення SP зменшується або збільшується.

Програмний лічильник PC (Program Counter) дає адресу команди, і може звертатися в кожний з 64К осередків АП. При скиданні МП PC приймає нульовий стан, що, таким чином, є адресою першої команди, що виконується. Довжина команди становить 1...3 байта. Уміст програмного лічильника після вибірки чергового байта з пам'яті автоматично інкрементується, так що в PC з'являється адреса наступної команди, якщо поточна команда була одnobайтовою, або наступного байта поточної команди в протилежному випадку. Другий і третій байти команди надходять у реєстри W і Z, які не адресуються програмою й використовуються тільки блоком внутрішнього керування. Схема INC/DEC (Increment/Decrement) змінює передані через неї слова на +1 або -1.

Реєстр команд IR (Instruction Register) приймає з пам'яті перший байт команди, що після декодування створює сигнали, необхідні для реалізації машинних циклів, запропонованих кодом операції.

Блок синхронізації й керування використовує вихід дешифратора команд і шифратора машинних циклів для синхронізації циклів, генерації сигналів стану й керування шиною (зовнішніми пристроями мікропроцесорної системи).

При обміні між МП і пам'яттю або ЗП адреса відповідної комірки пам'яті або ЗП від обраної команди або однієї з регістрових пар передається у регістр адреси RA.

Буфер адреси VA із трьома станами виходу видає сигнали старших розрядів адреси на лінії адресної шини A₁₅₋₈.

Буфер шини адрес/даних VA/D із трьома станами виходу передає на шину A/D з поділом у часі молодший байт адреси або байт даних.

МП, почавши роботу, вибирає з пам'яті й виконує одну команду за іншою, поки не дійде до команди "Зупинка" (HLT). Мікропроцесор K1821 має такі типи машинних циклів:

1. Вибірка команди (OF, Opcode Fetch).
2. Читання з пам'яті (MR, Memory Read).
3. Запис до пам'яті (MW, Memory Write).
4. Читання з ЗП (IOR, Input-Output Read).
5. Запису у ЗП (IOW, Input-Output Write).
6. Підтвердження переривання (INA, Interrupt Acknowledge).
7. Звільнення шин (BI, Bus Idle).
8. Зупинка (HALT).

На початку кожного машинного циклу генеруються сигнали стану, які ідентифікують тип циклу й діють протягом усього циклу.

Функції виводів і сигналів:

- A₁₅₋₈ – вихідні лінії із трьома станами для видачі старшого байта адреси пам'яті або повної адреси ЗП. Переходять у третій стан у режимах HOLD, HALT і RESET;
- AD₇₋₀ – двохнаправлені мультиплексовані лінії із трьома станами для видачі молодшого байта адреси пам'яті або повної адреси ЗП в першому такті машинного циклу, після чого використовуються як шина даних;
- ALE – строб дозволу завантаження молодшого байта адреси пам'яті в зовнішній регістр для його зберігання протягом машинного циклу. З'являється у першому такті машинного циклу. Регістр завантажується спадом сигналу ALE;
- \overline{RD} , \overline{WR} – строби читання або запису. Низький рівень відповідного сигналу інформує про те, що адресована комірка пам'яті або зовнішній пристрій повинні виконати операцію читання або запису. Виводи переходять у третій стан у режимах HOLD, HALT і RESET;
- READY – вхідний сигнал, який показує, що пам'ять або ЗП готові до обміну із МП. Якщо готовності пам'яті або ЗП немає, МП входить у стан очікування, що може тривати будь-яке число тактів аж до появи одиничного рівня сигналу READY;

- S1, S0 – сигнали стану МП, які повідомляються зовнішньому середовищу. Формуються на початку й зберігаються під час усього машинного циклу;
- IO/M – сигнал вибору пам'яті або зовнішнього пристрою. При високому рівні відбувається звертання до ЗП, при низькому – до пам'яті.

Разом із сигналами S₁S₀ сигнал IO/M ідентифікує тип машинного циклу. Сигнали стану й керуючі сигнали \overline{RD} , \overline{WR} і \overline{INTA} для різних машинних циклів мають наступні значення:

Таблиця 1 – Сигнали стану та керування для різних машинних циклів

Тип МЦ	Сигнали стану			Сигнали керування		
	IO/M	S ₁	S ₀	\overline{RD}	\overline{WR}	\overline{INTA}
OF	0	1	1	0	1	1
MR	0	1	0	0	1	1
MW	0	0	1	1	0	1
IOR	1	1	0	0	1	1
IOW	1	0	1	1	0	1
INA	1	1	1	1	1	0
BI	Z	X	X	1	1	1
HALT	Z	0	0	Z	Z	1

- X₁, X₂ – ці виводи призначені для підключення кварцового резонатора або інших кіл, для забезпечення роботи внутрішнього генератора синхроімпульсів МП. Частота на виводах у 2 рази вище робочої частоти;
- \overline{RESIN} ($\overline{RESET IN}$) – вхід сигналу скидання МП у початковий стан. Сигнал може надійти у будь-який час за командою оператора. Автоматично формується з подачею живлення. Під його впливом скидаються регістри PC і IR, тригери дозволу переривання, підтвердження захоплення;
- CLK – вихід синхроімпульсів для мікропроцесорної системи. Частота цих імпульсів у два рази нижче частоти на виводах X₁ і X₂.
- RESET – вихідний сигнал скидання для зовнішніх модулів системи, прив'язаний до тактових імпульсів CLK (відрізняється від сигналу RESIN по фазі);
- INTR (Interrupt Request) – вхід запиту векторного переривання, що викликає генерацію строба \overline{INTA} , якщо переривання дозволене програмою. Адреса підпрограми, що викликається цим входом, видається зовнішнім пристроєм. При скиданні прийом сигналу забороняються (переривання заборонені);

- \overline{INTA} (Interrupt Acknowledge) – вихід строба підтвердження векторного переривання після завершення поточного командного циклу. Використовується для читання вектора переривання;
- RST 5,5; RST 6,5; RST 7,5 – входи запитів радіального переривання типу RSTn (n = 5,5; 6,5; 7,5). Пріоритети фіксовані, вищий пріоритет у входу RST 7,5. Пріоритети всієї групи запитів вище пріоритету запиту INTR;
- TRAP – вхід запиту переривання, що не маскується та має максимальний пріоритет;
- SID, SOD (Serial Input Data, Serial Output Data) – вхід і вихід послідовної передачі даних;
- HOLD – сигнал запиту захоплення шин. Формується зовнішнім пристроєм;
- HLDA – сигнал підтвердження захоплення (Hold Acknowledge). Є відповіддю на сигнал HOLD, який формується наприкінці поточного машинного циклу. Інформує о відключенні МП від системних шин. При цьому шини й лінії керуючих сигналів \overline{RD} , \overline{WR} , ІО/М, АLE переводяться у третій стан.